

Araştırma Makalesi / Research Article

II. BÂYEZİD'E SUNULAN VE FÂTİH SULTAN MEHMED DÖNEMİ İÇİN ÖNEMLİ BİR ESER OLAN SİYASETNÂME'NİN MÜELLİFİ MESELESİ

Uğur DEMİR¹

Öz

Fâtiş Sultan Mehmed devrine dair oldukça önemli bilgiler ihtiva eden ve müellifi bilinmeyen Arapça bir *Siyasetnâme* bulunmaktadır. II. Bâyezid'e sunulan eser geçtiğimiz yıl yayımlandı ve müellifinin kim olabileceği hakkında muhtelif yorumlar yapılarak bazı ihtimaller üzerinde duruldu. Sonuç olarak ise eserin müellifi olarak en uygun adayın Molla Gürânî olduğu ifade edildi. Bu çalışma *Siyasetnâme*'nin müellifinin Tursun Bey olma ihtimalinin kuvvetle muhtemel olduğunu muhtelif delillerle ortaya koymak ve eserin Fâtiş Sultan Mehmed dönemi için ne derece önemli olduğuna dair derğerlendirmelerde bulunmak gayesiyle kaleme alındı.

Anahtar Kelimeler: Fâtiş Sultan Mehmed, II. Bâyezid, Tursun Bey, Siyasetnâme

QUESTION OF THE IDENTITY OF THE AUTHOR OF THE BOOK OF POLITICS WHICH WAS IMPORTANT FOR MEHMED II ERA AND PRESENTED TO BAYEZID II

Abstract

There is an Arabic book of politics of an anonymous author that contains valuable information for Mehmed the Conqueror era. This work, which was presented to Bayezid II, was published in last year and some possibilities about the identity of the author were stressed by various comments. At the end it was concluded that Molla Gürânî was the best possible candidate for the authorship of this work. This study was made in order to show that there is a strong possibility that it was Tursun Beg who was the author of this work by several proofs, and evaluate this book of politics as its importance to Mehmed the Conqueror era.

Keywords: Mehmed the Conqueror, Bayezid II, Tursun Beg, Book of Politics.

¹ Doç. Dr, Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, ugur1768@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6960-4211.
Başvuru Tarihi (Received): 01.06.2021 **Kabul Tarihi** (Accepted): 29.07.2021

Giriş

Literatürde maalesef daha önce dikkat çekmeyen II. Mehmed ve II. Bâyezid devirleri açısından önemli Arapça bir *Siyasetnâme* yayımlandı (Kavak, 2020). Eser, II. Bâyezid'e ithaf edilmiş olsa da asıl Fâtih Sultan Mehmed dönemi için önemli bir kaynaktır. II. Mehmed'in çok yakın çevresinde bulunan ve Fâtih döneminin birçok seferine iştirak eden müellif, maalesef kendi kimliğine dair açık bir bilgi vermez. Bu yüzden eseri yayına hazırlayan Özgür Kavak, müellifin kim olabileceğine dair bazı tahminlerde ve tekliflerde bulunmak zorunda kalmıştır. Ona göre eserin müellifi olarak "en uygun aday Molla Gürânî"dir. Kavak, bu tahminini şu şekilde gerekçelendirmektedir:

"Akıcı bir Arapça ile derinlikli eser yazabilen, Fatih'in övgüsü için bu dilde şiirler kaleme alan, Şam ve Mısır ahvaline dair malumat sahibi olarak doğrudan oradaki gözlemlerine dayandığı anlaşılan bilgiler aktaran, Fatih sonrasında II. Bayezid dönemine de erişerek ona kitap ithaf edebilen bir yazar profili söz konusu olduğunda" "en uygun aday Molla Gürânî"dir.

Buna mukabil Kavak da *Siyasetnâme*'nin müellifi konusundaki bu teklifinin tam manasıyla tatmin edici olmadığı kanaatinde. Çünkü,

"Gürânî'nin Fatih'in çocukluk döneminden başlayan tanışıklığı, anekdot ve bilgi seviyesinde metne yansımamış, padişahla ilgili verilen örnekler daha ziyade İstanbul'un fethi sonrasında seçilmiştir. Metinde Fatih'in övgüsü için yazılan Arapça şiir, Gürânî'nin Fatih'e ithaf ettiği eş-Şâfiye başlıklı kasidesinde yer almamaktadır. Ayrıca metnin bir yerinde ayet olarak zikredilen ifadenin Kur'an'da yer almaması, eğer bir istinsah hatası değilse, yazarın Molla Gürânî olmadığına güçlü bir delil de teşkil eder".

Kavak, "mevcut bilgiler ışığında eserin ismi ve müellifinin kimliğine dair nihai bir sonuca" ulaşamamış, "müellifin bilinçli bir şekilde kendini saklı tutmak istemesinin de imkân dâhilinde" olduğunu beyan etmiştir (Kavak, 2020: s. 13-24). Biz bu çalışmada, *Siyasetnâme*'nin müellifinin Tursun Bey olma ihtimalinin kuvvetle muhtemel olduğunu ileri süreceğiz ve eserin Fâtih Sultan Mehmed dönemi için önemine dair değerlendirmelerde bulunacağız.

1. *Siyasetnâme*'nin Müellifi Meselesi

II. Bâyezid'e sunulan *Siyasetnâme*'nin müellifi eserde kendisine dair ilk olarak 1461 Kastamonu Seferi'nden bahsederken bilgi verir. Her ne kadar bazı bilgileri başkalarından nakletse de müellifin bu sefere dair özel bir ilgi duyduğu ve şahsî bilgilerinin de olduğu anlaşılmaktadır (Kavak, 2020: s. 52-54). Bu durum eserin müellifinin Tursun Bey olma ihtimalini güçlendiren bir husustur. Nitekim Tursun Bey, 1461 Karaman Seferi'ne Veziriazam Mahmud Paşa'nın maiyetinde divân kâtibi olarak iştirak etmiş, hatta Candaroğlu İsmail Bey'e gönderilen nâmeyi bizzat o kaleme almıştır (Tursun Bey, 1977: s. 106-110; İnalçık, 2020: s. 403).

Siyasetnâme müellifinin iştirak ettiği bir diğer sefer ise 1478 yılındaki İşkodra (İskenderiye) seferidir. Müellif, sefer hakkında bizzat müşahedelerine istinaden şu önemli bilgileri nakleder:

"Merhûm ve Mağfûr Sultan Mehmed İskenderiye [İşkodra] Kalesi'nin muhasara ettiği zaman kullarından hazır olan bir gruba sızma harekâtı yaptırdı. Bu grup [komutanı] kâfirlerin öğlen sıcağının geçmesini bekledikleri bir gaflet anında kalede açılan gediklerden birinden içeriye girdi. Onun arkasından da beraberindeki grup harekete geçti. Onlar da kaleye girmek istediler. Komutanları Yusuf onları sert bir şekilde uyarıp girmelerine engel oldu. Bunun üzerine küffâr uyandı ve hemen açılan gediğe doğru koşup orayı koruma altına aldılar. Eğer askerler tam o esnada girmiş olsalardı iş bitecek ve kâfirler onları engeleyemeyeceklerdi. Ben de bu sahnenin şahidi idim. Buradaki murat malların

yağmalanmaması idi. Müslümanlar hücumla geçmek istediklerinde hücum için ikinci vaktinde hazırlık yapmaları onlara bildirildi. Her bir kafadan ses çıktı, mırıldanmalar, söylenmeler başladı. Sabah vakti gelince kesinlikle saldıracaklarını beyan ettiler. Düşman da gerekli tertibatı aldı, müdafâ aletlerini gediğin olduğu yere getirdiler. Müslümanlar ertesi gün saldırıya geçtiklerinde kâfirler kurşun bunduklarla, küçük topların attığı taşlarla, zaptânelerle, neft aletleriyle ve farklı türlerdeki yakıcı aletlerle karşılık verdiler. Zifte bulanmış seperler getirdiler ve bunları ateşe verip Müslüman askerlerin üzerine attılar. Bu sebeple birçok asker öldü. Nihayetinde kâfirler Müslümanların kaleye girmelerine engel oldular” (Kavak, 2020: s. 129-130). Müellifin Zâhir Baybars’ın Suğr Kalesi’ni muhasarasını anlatırken yine İşkodra kuşatmasından bahsettiği ve müşahedelerini anlattığı görülmektedir (Kavak, 2020: s. 131).

Siyasetnâme müellifinin İşkodra Kalesi’nin muhasarası vesilesiyle anlattıkları Tursun Bey’in anlattıkları büyük benzerlikler arz etmektedir. Tursun Bey de bizzat bu sefere iştirak etmiş ve seferle ilgili kendi müşahedelerine dayanan çok önemli bilgiler vermiştir (Tursun Bey, 1977: s. 176-179). Bu benzerlikler Siyasetnâme yazarının Tursun Bey olma ihtimalini güçlendirmektedir.

Siyasetnâme müellifinin Fâtih Sultan Mehmed’e şiirler sunabilecek kadar yakınında bulunduğu görülmektedir (Kavak, 2020: s. 59). Bu durum da eserin yazarının Tursun Bey olma ihtimalini güçlendirmektedir. Zira Tursun Bey de “Lebîbi” mahlasıyla II. Mehmed’e şiirler sunmuş ve bu sayede sultan tarafından taltif edilmiştir (Tursun Bey, 1977: s. XVI, 175-176).

Siyasetnâme’deki bazı bölümler, Tursun Bey’in Târîh’indeki bazı bölümler ile büyük benzerlik gösterir. Mesela daimî ordular ile paralı orduların mukayese edildiği bölümler bu manada önem arz eder. Siyasetnâme’de bu hususta şöyle denir:

“Anlatıldığına göre hükümdarlardan bir hükümdarın gücü kuvveti arttı, durumu herkesi korkutucu bir hal aldı ve komşu hükümdarlar ondan çekindiler. Onun birbirini sevmeyen iki büyük veziri vardı. Biri bir gün şöyle söyledi: ‘Allah hükümdarı desteklesin! Onun gayreti yüce oldu. Devleti azametli oldu. Memleketi genişledi. Hükümdardan uzak yakın herkes korkmaya başladı. [Bu vakitten sonra] yapılması gereken malları hazineye koymak, asker sayısını ve maaşlarını azaltmaktır. Hükümdarın mühim bir durumla karşılaşması durumunda para hazırdır, para asker toplamaya yeter’. Hükümdar bu söz üzerine diğer vezire baktı ki, onun görüşüne itimat ederdi, şöyle sordu: ‘Bu öneriye dair sen ne dersin?’ Vezir şöyle cevap verdi: ‘Allah hükümdarı desteklesin! Bir ihtiyaç baş gösterip de onu savuşturmak için asker toplamak istediğinde bulamazsın. Asker bulsan onlar düşmana mukavemet edemeyecek denli tecrübesiz olurlar. Dolayısıyla hükümdar bir zaruret baş gösterdiğinde [gerçek manasıyla] asker bulamayabilir’. Hükümdar ‘Her ikiniz de kendi görüşünü destekleyen diğerini çürüten delil getirdin’ dedi. İki vezir de bir ağızdan ‘baş üstüne’ dediler. İlki huzurdan ayrıldı ve üstü kapalı bir sahan getirdi. Şöyle söyledi: ‘Allah hükümdarın devletini daim eylesin! Burada sinek var mıdır?’ Malum olduğu üzere hükümdar saraylarının özelliği temiz olmaları ve her türlü pislikten uzak olmasıdır. Hükümdar cevap verdi: ‘Hayır, burada hiçbir sinek yok’. Vezir sahanın üstündeki örtüyü kaldırdı, içerisinde bal olduğu anlaşıldı. Çok kısa bir müddet sonra sinekler balın başına üşüştiler. Hükümdar [diğer vezire hitaben] ‘işte bak, vezir delilini getirdi. Senin delilin nerede, onu da bize getirsen ya’ dedi. Vezir, ‘Allah hükümdarın saadet günlerini daim eylesin! Akşamdan sonra delilimi getireyim’ dedi. Hükümdar da ‘tamam, öyle olsun’ dedi. Akşam vakti gelince iki vezir de geldiler. İkinci vezirin yanında da üstü kapalı bir sahan vardı. Örtüyü açınca onun da içinde bal olduğu anlaşıldı. Vezir

şöyle söyledi: 'Allah hükümdarın devletini daim eylesin! Vezir sinekleri bıraksın da şimdi gelsinler toplansınlar' dedi. Bunun üzerine hükümdar 'senin bu sözün ey vezir, doğru bir sözdür' dedi" (Kavak, 2020: s. 118-119).

Tursun Bey de bu hikâyeyi muhtasar olarak şöyle nakleder:

"Hikayet ederler ki, bir pâdişâhun iki veziri var idi. Birinün pâdişâha nushı bu idi ki: 'Hazîne saklamak gerek; hâcet vaktinde hazîne ile nôker bulunur'. Mesel bunu gösterür idi ki, pâdişâh önine debsi ile bal getirür idi, mübâlağa sinek üşerdi. 'Hazîne olıcak, gereklü vaktinde sipâh dahı şöyle üşer' dir idi. Ve biri eydür idi ki: 'Pâdişâha asker gerek, ve askerinin kulübını envâ'-ı ihsân ile celb itmek gerek ki, kavî-dil olup, tarîk-i cân-sipârîde baş oynamağa müteşemmir duralar. Beyt: Hemân bih ki asker be-cân-perverî/Ki sultân be-leşker küned serverî (Sultanın dostu askeri, düşmanı ise malıdır. Eğer askerine vermekle malı azalırsa, dostu ve yardımcısı güçlenir; ve eğer askerinden men etmekle malı çoğalırsa, yardımcısı olan askeri zayıflar). Nesr-Geh gâh ola hâcet vaktinde sipah bulunmaya, bulunursa dahı za'îf ola, işe yaramaya'. Ve ol dahı balı debsiye koyup gicede pâdişâh önine getürdi. Bala hiçbir sinek gelmedi. Birkaç karınca üşti ve boğuldu. Pâdişâh âkil idi, ikinci vezîrün re'yini sâyip görüp, anun ile amel itti" (Tursun Bey, 1977: s. 27).

Siyasetnâme müellifinin Fâtih Sultan Mehmed'in özel meclislerine katıldığı ve bunu da II. Bâyezid'e sunduğu eserinde defaatle belirtmekten geri durmadığı görülmektedir². Bu durum müellifin Molla Gürânî olma ihtimalini büyük oranda ortadan kaldırmaktadır. Çünkü Gürânî, 1455 yılında Fâtih'in bazı tasarruflarına muhalefet ettiği için kadılık görevinden alınmıştı ve II. Bâyezid döneminde de II. Mehmed'e tepkisini her vesileyle dile getiriyordu. Bu manada II. Bâyezid'e gönderdiği bir mektupta Fâtih hakkında sert eleştirilerde bulunmaktadır. Böyle birinin Fâtih'in övüldüğü ve ideal hükümdar olarak gösterildiği *Siyâsetnâme*'nin müellifi olması düşünülemez. *Siyâsetnâme* yazarının Fâtih'i idealleştirmesi Tursun Bey'in *Târîh*'indeki tutuma çok benzemektedir. Bu da eserin müellifinin Molla Gürânî değil Tursun Bey olması ihtimalini güçlendiren başka bir delildir.

Siyasetnâme yazarının Molla Gürânî olamayacağını bir diğer önemli delili de, Kavak'ın da belirttiği üzere (Kavak, 2020: s. 21) eserde Fâtih Sultan Mehmed ile ilgili verilen bilgilerin hepsinin İstanbul'un fethinden sonraki hadiselerden seçilmesidir. Bunun sebebi eserin müellifinin kanaatimizce Tursun Bey olmasıdır. Çünkü Tursun Bey, ancak İstanbul muhasarası ile Fâtih'in yanında bulunmaya başlamış ve yeni Osmanlı başkentinde 1456'da şehrin tahriri vesilesiyle hizmet almaya başlamıştır. Daha sonraki yıllarda II. Mehmed'in yakınında bulunma imkânı elde etmiştir (İnalçık; s. 401-402).

Tursun Bey'in *Târîh*'in girişinde kaleme aldığı siyasetnâmenin, müellifi meçhul *Siyasetnâme*'nin muhtevası, kurgusu ve meseleleri ele alış metodu itibariyle benzerlik arz ettiği görülmektedir. Bu durum da *Siyasetnâme*'nin yazarının Tursun Bey olduğuna başka bir mesnettir.

² "Merhum ve mağfûr Sultan Mehmed bir gün tahtında oturmaktaydı. Bizler de onun hizmetinde hazır bulunan bir topluluk olarak onunla birlikteydik. Sağdan soldan, farklı konulardan söz açıldı. Sultan bana 'yaklaş' diye emir verdi..." (Kavak, 2020: s. 53); "Sultan Mehmed (rahimehullâhu ve tecâveze an firâyâhu) iki kişi arasında düşmanlık olduğunu anladığı zaman birinin diğeri aleyhindeki sözüne kulak asmazdı. O (rahimehullâh) gıybeti sevmezdi. Kim bilir kaç defa onun gıybet sebebiyle bir sürü insanı huzurundan kovduğuna şahitlik ettik..." (Kavak, 2020: s. 68); "Bir gün Sultan Mehmed'in (rahimehullâhu ve teğammedehu birıdvânîhi) huzuruna çıktım" (Kavak, 2020: s. 70); "Biz Mağfûr Sultan Mehmed'in hizmetinde bulunan bir topluluk olarak bir vakit bir araya gelmiş idik" (Kavak, 2020: s. 85).

Siyasetnâme'nin metin inşa şekli de Tursun Bey'in *Târîh*'ine benzer. Her iki eserde de metin yoğun Arapça ve Farsça şiirlerle zenginleştirilmiştir. Her iki eserde de müellif, daha çok kendi şiirlerine yer vermeyi tercih etmiştir.

Tursun Bey'in aldığı eğitim de Arapça bir siyasetnâme kaleme almasına imkân tanıyordu. İnalçık'ın bu konudaki tespitleri şu şekildedir:

“Bursa Kadı Sicillerinde ‘mevlânâ’ diye anıldığına göre, medrese tahsili görmüş olmalıdır... Medrese eğitiminin bir neticesi olarak, bir münşinin vazifelerinin yerine getirmek için gereken bütün kabiliyet ve bilgilere sahipti. Münşî rütbesine ulaşmak kâtiplik mesleğindeki en yüksek başarıydı. Tursun Bey tarihinde, Türkçe, Arapça ve Farsçanın yanında edebî sanatların inceliklerine dair bilgisini ve bir münşinin bütün kabiliyetleri hakkındaki ustalığını ortaya koymaktadır. Dahası, İslam'a dair siyaset ve devlet idaresinin nazariye ve kaidelerine tam aşinalığı tarihinin giriş kısmında belli olmaktadır” (İnalçık, 2020: s. 401).

2. *Siyasetnâme*'ye Göre Fâtih Sultan Mehmed

II. Bâyezid'e sunulan ve kuvvetle muhtemel Tursun Bey tarafından kaleme alınan *Siyasetnâme*, Fâtih Sultan Mehmed dönemi uygulamaları ve özellikle de Fâtih'in devlet yönetme politikalarını nakleden birinci elden bir müşahidin kaleminden çıkmış önemli bir eserdir (Tursun Bey'in siyaset düşüncesi hakkında bk. Yeşil, 2014: s. 535-544).

Siyasetnâme yazarına göre ideal bir hükümdarda bulunması gerekli hasletlerin önemli bir kısmı Fâtih'in şahsında toplanmıştı (Tursun Bey'in *Târîh*'inde de ideal hükümdar olarak birçok yerde Fâtih Sultan Mehmed'in gösterilmesi hakkında bk. İnan, 2004: s. 145-156). Mesela *“Hükümdarın hizmetçi ve musâhiblerini sırlarına-az olsun çok olsun-herhangi bir şekilde muttali etmemeleri gereklidir”* düsturunu belirttikten sonra buna dair ideal uygulama olarak II. Mehmed'in 1461 Karaman Seferi'ndeki tutumunu misal verir (Kavak, 2020: s. 52). *“Hükümdarın herhangi bir konuda bilgi edinmek yahut önemli bir haberi musâhiblerinden ve hizmetçilerinden öğrenmek istemesi durumunda bunu tam olarak muradını sezdirmeden ve gerçek niyetini saklayarak yapması gerekir”* dedikten sonra bununla ilgili olarak da Fâtih'in uygulamalarından örnekler nakleder³ (Kavak, 2020: s. 53). Tebdili kıyafet şehirlere teftiş eden hükümdarlardan bahseder bunun ile ilgili de bizzat II. Mehmed'den şöyle bir uygulamanın rivayet edildiğini belirtir: *“Sultan Mehmed'den de gençliğinde buna benzer işler yaptığını işittik. Ondan nakledildiğine göre o [kılık değiştirerek keşif amacıyla] Kastamonu'ya gitmiş ve İsfendiyaroğlu İsmail'in arkasında namaz kılmıştır”* (Kavak, 2020: s. 54).

Siyâsetnâme müellifine göre Fâtih, muhalif devlet adamları arasında denge politikasını takip eder, birbirine muhalif olanların rakipleri aleyhindeki sözlerine itimat etmez ve bu sözlerle harekete geçmez, muhaliflerin konuşmalarına da zemin hazırlayarak devlet adamlarını tartardı (Kavak, 2020: s. 68).

Müellif, bizzat kendi müşahedelerine istinaden, Fâtih Sultan Mehmed'in makul tenkit ve tekliflere açık olduğunu, bunlara göre kararlarını gözden geçirdiğini aktarır. Mesela tabiilerin nasıl göreve alındıklarına dair bir sohbette müellif, II. Mehmed'e kendi görüşlerini aktarma imkânı bulmuş; Fâtih de müellifin görüşünü makul bularak kendi uygulamasının yanlışlığını belirtmiştir (Kavak, 2020: s. 70-71).

Siyâsetnâme yazarına göre Fâtih, *“yaşadığı yüzyılın mührü idi. Dehrin cömertlik ve kerem deryası idi. Marifet ve edep ehline ikramda bulunur, kapısında bir şey istemeye, bir şey talep etmeye ihtiyaç kalmazdı, ihtiyacın kendisine iletilmesine gerek duyulmazdı. O-Allah kendisine rahmet eylesin- şöyle derdi: ‘Bana hizmet*

³ II. Bayezid'e Sunulan Müellifi Meçhul *Siyasetnâme*, s. 53.

eden, bunu saygınlık elde etmek, güzel elbiselere, iyi atlara sahip olmak ve avamdan ayırt edilecek bir konumda olmak için yapmaktadır” (Kavak, 2020: s. 83-84).

3. Sonuç

II. Bâyezid'e sunulan ve yapılan çalışmalarda müellifi tespit edilemeyen *Siyasetnâme*'nin yazarının Tursun Bey olmasının, diğer ihtimallere nazaran daha güçlü bir ihtimal olduğu anlaşılmaktadır. Tursun Bey'in hayatı ile *Siyasetnâme* yazarının hayatı büyük mikyasta benzerlikler arz etmektedir. Bunun yanında Tursun Bey'in *Târîh*'i ile *Siyasetnâme* hem metin inşası hem de ele alınan konular itibarıyla benzerlikler göstermektedir. Şayet *Siyasetnâme*'nin müellifine dair iddialarımız doğru ise bu durumda Tursun Bey'in bugüne kadar bilinmeyen ikinci bir eseri daha ortaya çıkarılmış demektir.

Siyasetnâme, II. Bâyezid'e sunulmasına mukabil eserde ideal hükümdar olarak Fâtih Sultan Mehmed gösterilmektedir. II. Mehmed'in çok yakınında bulunduğu ve onunla birlikte seferlere katıldığı anlaşılan müellifin Fâtih'in şahsiyetine, devlet idare anlayışına ve seferlerine dair, diğer kaynaklarda bulunmayan önemli bilgiler naklettiği anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- İnalçık, H. (2020). Tursun Bey, Fâtih Mehmed zamanı tarihçisi. A. Yaşar (Ed.), *Osmanlı hakimiyetinde Ortadoğu ve Balkanlar* içinde (ss. 395-410). İstanbul: Kronik Kitap.
- İnan, K. (2004). Fatih'in tarihçisi Tursun Bey ve Tarihi Ebü'l-Feth üzerine bazı notlar. *İstanbul Üniversitesi 550. Yıl Uluslararası Bizans ve Osmanlı Sempozyumu (XV. Yüzyıl), 30-31 Mayıs 2003* içinde. (ed. Sümer Atasoy). İstanbul: İstanbul Üniversitesi. (ss. 145-156).
- Sultan, Ordu ve Reaya, II. Bayezid'e sunulan müellifi meçhul siyasetnâme (İnceleme-Tercüme-Metin)*. (2020). (haz. Özgür Kavak). İstanbul: Klasik Yayınları 2020.
- Tursun Bey. (1977). *Târîh-i Ebü'l-Feth*, (haz. Mertol Tulum). İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları.
- Yeşil, F. (2015). Tedbirden adalete: Tursun Bey ve Hasan Kâfi el-Akhisârî'nin kaleminden Osmanlı siyaset düşüncesinin evrimi. M. Öz ve F. Yeşil (Ed.), *Ötekinin peşinde: Ahmet Yaşar Ocak'a armağan* içinde (ss. 535-544). İstanbul: Timaş Yayınları.